

Geodetski zavod **Celje** s.p.a.

OHRANJANJE IN VZPOSTAVITEV MEJIC TER DRUGIH KRAJINSKIH ELEMENTOV V KMETIJSKI KRAJINI

AVTORJI

Andreja Borec · Petra Recko Novak · Tina Lešnik · Ivan Puklavec
Marko Černe · Janko Skok · Anja Žerak · Aleš Žnidarko · Urška Arzenšek

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

KRAJINSKI ELEMENTI KMETIJSKIH KRAJIN

Prispevanje k varovanju biotske raznovrstnosti je eden od ciljev nove skupne kmetijske politike po letu 2023. K izboljšanju stanja biotske raznovrstnosti lahko prispevamo z ustreznim načinom ohranjanja obstoječih krajinskih elementov in z vzpostavitvijo novih krajinskih elementov. Med vegetacijske krajinske elemente (v nadaljevanju KE) prištevamo: posamezna drevesa in grme, gozdne zaplate, mejice (živice), obvodno vegetacijo, visokodebelne sadovnjake in robove njiv oz. obmejke. Med različnimi vlogami/storitvami, ki nam jih nudijo KE, je najpomembnejša storitev ohranjanja stabilnosti in trajnosti kmetijske krajine. Le –ta je možna le, če:

- je delež KE v kmetijski krajini zadosten (kako visok mora biti delež je odvisen od mnogih dejavnikov, in se določi za vsako območje posebej),
- je razporeditev KE v kmetijski krajini uravnotežena oz. enakomerna tako, da so KE sestavljeni v obliki omrežja,
- se v kmetijski krajini pojavlja čim več različnih KE (večja pestrost KE),
- so posamezni KE primernih velikosti in oblik, da omogočajo življenjski prostor pestremu številu prosto rastočih rastlinskih in živalskih vrst ter da omejujejo vetrno erozijo, ob vodotokih pa vodno erozijo,
- s svojo prisotnostjo v kmetijski krajini izboljšujejo talne lastnosti in mikroklimo.

Primer kmetijske krajine z zadostnim deležem, razporeditvijo in velikostjo KE.

Prisotnost KE v kmetijski krajini prispeva tudi h kulturni in estetski vrednosti krajine.

NEGA IN VZDRŽEVANJE KRAJINSKIH ELEMENTOV

Nego in vzdrževanje KE je potrebno prilagoditi posameznemu KE, kljub temu velja nekaj osnovnih pravil za vse:

- suha drevesa ali veje se po potrebi odžaga, prav tako se lahko na robu KE občasno izvede selektivno redčenje vegetacije,
- redčenje lesne vegetacije se izvede v času med oktobrom in 1. marcem, v kolikor drevesa takrat še niso olistana,
- zaradi preprečevanja pojava tujerodnih invazivnih rastlin, se naj redčenje izvaja v omejenem obsegu, še posebej v primeru grmovnic (potrebno je ohraniti zadostno gostoto grmovnic, da se ne razširijo tujerodne invazivne rastline),
- uporabi se ustrezno orodje oz. mehanizacija, ki omogoča raven in čist rez, da ne scefra vej na mestu reza.

Osnovno vodilo nege in vzdrževanja KE je ohranjanje dobre kondicije prosto rastoče vegetacije v KE.

Primer uporabe primerne mehanizacije (levo) in neprimerne mehanizacije (desno) za obrezovanje, redčenje mejic oz. lesnate vegetacije nasploh.

Pri mejicah je redčenje priporočljivo izvajati postopoma – enkrat v enem delu mejice, drugič v drugem delu, ves čas pazimo, da ostaja lesnata vegetacija gosta, in da ne prekinemo zveznosti vegetacije.

Rez naj obsega predvsem poganjke, ki segajo v notranjost, da ne prihaja do golitve, in posušene oziroma poškodovane veje in poganjke. Le mejice, ki so goste in strnjene, nudijo ustrezno zatočišče prosto živečim živalim, hkrati pa onemogočajo razrast tujerodnih invazivnih rastlin.

Izvedba časovno ustreznega redčenja vegetacije med oktobrom in 1. marcem, oziroma pred olistanjem, omogoči cvetenje, semenitev in dozorelost plodov rastlinskih vrst, ki predstavljajo vir hrane živalim. Tesno povezane veje v mejici zagotavljajo varna mesta za gnezdenje malih ptic, kot so drozgi, taščice, ščinkavci, škrjanci, bolj odprte mejice pa privabljajo večje ptice, kot so vrane, srake, golobi ipd. (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2019).

Primer vzdrževane mejice v kmetijski krajini.

Pri negi in vzdrževanju obvodne vegetacije je potrebno dodatno upoštevati pretočnost vodotoka in morebitne visoke vode, poplave. Pomembno je sproti odstranjevanje suhih oz. propadajočih velikih vej in dreves, ki bi lahko padla v strugo vodotoka in povzročila pojav poplavnih čepov v strugi. Odstranjenega drevesa oz. veje ni dovoljeno odlagati v strugo, na brežino ali v priobalni pas vodotoka. Popolna odstranitev obvodne vegetacije ni dopustna. Za redčenje ali odstranjevanje vegetacije na brežini vodotoka je potrebno pridobiti dovoljenje Direkcije RS za vode. Na pristojni upravni enoti je potrebno pridobiti tudi dovoljenje za poseg v naravo, v kolikor se obvodna vegetacija nahaja na območju, ki je zavarovano območje, posebno varstveno območje (Natura 2000) ali potencialno posebno ohranitveno območje po Zakonu o ohranjanju narave. Ali se obvodna vegetacija nahaja na takšnem območju se preveri v Naravovarstvenem atlasu na spletni strani www.naravovarstveni-atlas.si.

Pri visokodebelnih oz. travniških sadovnjakih, kjer se dreves ne obrezuje redno, je osnova za nadaljnjo rast oživitvena rez. Najprimernejši čas zanjo je zgodaj spomladi. Zgodnja rez spodbuja rast, kasnejša (bližje času cvetenja) rast drevesa zavira. Nikoli se ne sme izrezati več kot tretjino košnje. Odrežejo se suhe in poškodovane veje. Ostale veje razredčimo tako, da je osvetljene čim več krošnje. Veje, ki ostanejo se pustijo cele, brez rezanja ali redčenja. (Caf, 2017). Pri obrezovanju ne porežimo popolnoma vseh odmrlih vej, saj jih ptice značilne za travniške sadovnjake uporabljajo kot mesta za petje, parjenje in kot preže (Denac, 2014).

Zaželeno je, da so robovi njiv oz. obmejk čim bolj vrstno pestri, zato na njih in v njihovi neposredni bližini ne uporabljamo FFS in gnojil. Priporočamo, da se košnja obmejnikov izvede enkrat letno, in sicer pozno v vegetacijski sezoni. Če se na obmejkju pojavljajo tujerodne invazivne rastline, je potrebna pogostejša košnja in izvajanje ukrepov za njihovo zatiranje. V kolikor je obmejek vrstno siromašen, ga lahko obogatimo s posipanjem senenega drobirja iz okoliških travnikov z visoko vrstno pestrostjo in brez tujerodnih invazivnih vrst.

Primer rezi travniškega sadovnjaka (levo) in končno stanje po rezi (desno).

RAZŠIRITEV IN OBOGATITEV KRAJINSKIH ELEMENTOV

Za povečanje obstoječega KE je, podobno kot pri vzpostavitvi novega, potrebno izbrati avtohtone, lokalno prisotne vrste dreves in grmovnic, ki so v neposredni bližini kraja, kjer namestavamo izvesti poseg, saj gre za rastlinske vrste, ki so že optimalno prilagojene obstoječim razmeram. Uporabimo čim bolj pestro kombinacijo vrst dreves in grmovnic. Kot najprimernejši način pridobitve sadilnega materiala predlagamo presaditev sadik lokalno prisotnih avtohtonih vrst dreves in grmovnic. Pridobimo jih v bližnji okolici, na lokacijah, kjer je gostota mladih rastlin visoka.

Priporočamo, da se presaditev sadik izvede v jesenskem času zaradi večje verjetnosti uspešne presaditve. Pri presaditvi pazimo, da so sadike grmovnic oziroma mladih dreves čim mlajše, z rastlino vred pa prestavimo tudi čim večjo koreninsko grudo, saj je tako večja možnost, da rastlina presaditev preživi in se na novi lokaciji dobro ukorenini.

KE lahko obogatimo tudi z različnimi neživimi strukturami, ki so praviloma manjših dimenzij. Z njimi dodatno vzpostavimo pogoje, ki privabljajo predvsem plazilce in žuželke. Takšne male nežive strukture so npr. kup kamenja, kup vejevja, čmrkljak ali hotel za žuželke.

V kolikor želimo dodatno prispevati k biotski raznovrstnosti in stabilnosti kmetijske krajine, obstoječ KE povečamo (razširimo, podaljšamo, zapolnimo vrzeli), obogatimo z avtohtonimi rastlinskimi vrstami ali obogatimo z malimi neživimi strukturami.

Primer inovativne uporabe ostankov dreves za žuželke (levo) in nadzemnega čmrljaka (desno) kot obo-
gativne KE.

VZPOSTAVITEV NOVIH KRAJINSKIH ELEMENTOV

Kadar je v kmetijski krajini strokovno ugotovljena potreba po vzpostavitvi dodatnih KE, poizkusimo umestiti nov KE na lokacijo, kjer bo hkrati dopolnjeval mrežo obstoječih KE in čim manj motil obdelavo kmetijskih zemljišč. Posledično se usmerjamo na robove obdelovalnih enot enotnega lastnika oz. obdelovalca zemljišč. Opozarjamo, da je potrebno razmisliti tudi o odmiku načrtovane zasaditve od parcelne meje; v primeru zasaditve na parcelno mejo pa je potrebno soglasje mejaša.

Nov KE mora dopolnjevati mrežo obstoječih KE, hkrati pa imeti svojo funkcijo koristnosti in biti v skladu z obstoječo kmetijsko pridelavo na določeni lokaciji. Nove KE je smiselno umeščati na slabša (npr. bolj mokra, bolj skeletna), manj rodovitna in degradirana zemljišča, ki imajo nižje bonitete. Pri umeščanju novih KE pazimo, da ne vplivajo na kmetijsko obdelavo, da ne zmanjšujejo pridelka zaradi osenčenosti, da čim bolj preprečujejo vodno in vetrno erozijo ter nudijo življenjski prostor mnogim organizmom. V kolikor nimamo na razpolago slabšega zemljišča, se pri določitvi lokacije odločamo glede na predviden vpliv KE na kmetijsko pridelavo. Upošteevamo torej bodočo osenčenost in skladno z njo prilagodimo smer zasaditve, v kolikor gre za linijski KE (npr. mejico). Zaradi čim manjšega vpliva osenčenosti, priporočamo zasaditev čim bolj v smeri sever-jug, v kolikor pa ta ni mogoča, se naj zasadijo predvsem različne vrste avtohtonih grmovnic, drevesnih vrst pa naj bo čim manj.

Cilj vzpostavitve novih KE je doseganje ravnovesja med KE in pridelovalnimi zemljišči v kmetijski krajini.

Pri umestitvi KE pazimo, da ne bi vzpostavitev novega KE predstavljala oviro za preglednost v primeru križišča oz. priključka na cesto, železniškega prehoda, prav tako zasaditev ne sme ogroziti vodov gospodarske javne infrastrukture (npr. daljnovodov, vodovodov, telekomunikacijskih vodov, ...).

Pri zasaditvi novih mejic sledimo »piramidasti«
strukturi končne mejice. To pomeni, da v sredini zasadiamo različna lokalna avtohtona drevesa, ob robovih pa grmovnice. Cilj je, da bo imela odrasla mejica v sredini največjo višino, nato pa se bo spuščala proti robovom. Širino mejice se prilagodi možnostim v prostoru, poskusimo pa vzpostaviti največjo možno širino nove mejice. Med njivo in mejico se pusti pas travinja, lahko pa se v novo mejico umesti tudi posamezne male nežive strukture.

Najboljši čas za zasaditev novega KE je pozno jeseni, saj so takrat rastline že v mirovanju, običajno pa je tudi dovolj vlage v tleh kar močno zmanjša nevarnost za izsušitev in propad sadik. Po potrebi poskrbimo tudi za oporo in zaščito sadik pred divjadjo.

Sadke grmovnic za uspešno rast ne potrebujejo opore, vendar jih je priporočljivo označiti z nižjim količkom, da jih kasneje pri košnji trave ali zatiranju tujerodnih invazivnih rastlin ne poškodujemo. Priporočamo, da se po zasaditvi najvišji poganjek nekoliko prikrajša, saj s tem pospešimo ukoreninjenje, nadzemni del pa se razrašča bolj intenzivno, kar je dobrodošlo za čim hitrejšo razraščanje zasajenih grmovnic v mejico.

Prva leta po zasaditvi je potrebno 2 do 3-krat letno izvesti pregled stanja zasajenih dreves in grmovnic. Po potrebi poskrbimo tudi za zalivanje. Če so v neposredni bližini novo zasajenih sadik tujerodne invazivne rastline, je potrebno skrbeti za njihovo stalno zatiranje, saj lahko v nasprotnem primeru le-te novo zasajene sadike prerastejo in uničijo. Okrog sadik lahko zemljo tudi prekopljemo, da preprečimo rast plevelov. Postopek ponovimo glede na potrebe rastline in rast plevelov.

V kolikor bi želeli urediti novo krajinsko značilnost, preverite na kmetijsko svetovalni službi, ali lahko zanje pridobite sredstva iz podintervencije Neproizvodne naložbe v ureditev mejic, suhozidov in drugih krajinskih značilnosti znotraj intervencije IRP22 skladno s Strateškim načrtom skupne kmetijske politike 2023–2027.

Prečni prerez 'piramidaste' strukture mejice v kmetijski krajini.

Več vsebin najdete v Priročniku za ohranjanje in vzpostavitev mejic ter drugih krajinskih elementov v kmetijski krajini na spletni strani https://www.gz-ce.si/ohranjanje_biotske_raznovernosti.html.

Zgibanka je nastala v okviru projekta Evropskega partnerstva za inovacije EIP-AGRI "Ohranjanje in izboljšanje stanja biotske raznovernosti na kmetijsko intenzivnih območjih na osnovi ekosistemskih značilnosti", ki se izvaja v okviru ukrepa M16 Sodelovanje iz PRP 2014–2020, podukrep 16.5 Okolje in podnebne spremembe.

Vsebina je pripravljena v sodelovanju s projektnimi partnerji Univerzo v Mariboru, Fakulteto za kmetijstvo in biosistemske vede, Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije Kmetijsko gozdarski zavod Ptuj in Geodetskim zavodom Celje, d.o.o. (vodilni partner). V projekt so vključeni tudi CEVEZ Kristijan Bogataj s.p. ter **6 kmetijskih gospodarstev, in sicer Korenjak Janez, Vouk Jožica, Brodnjak Zdenka, Leben Slavko, Praznik Ivan in Jeruzalem Ormož SAT d.o.o..**

Za vsebino je odgovoren Geodetski zavod Celje, d.o.o.

Organ upravljanja, pristojen za izvajanje pomoči iz EKSRP, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Avtorji fotografij: A. Žerak, I. Puklavec, I. Praznik, P. Recko Novak.

Viri:

Caf, A. (2017). Kako lahko vplivamo na čim boljše kakovost sadja iz travniških sadovnjakov. Ljubljana: Kmetijsko gozdarski zavod Ljubljana, Oddelek za kmetijsko svetovanje.

Denac, K. (2014). Upravljalvske smernice in predlog naravovarstvenih ukrepov za občine na Goričkem. Ljubljana: DOPPS.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2019). Navodila za izvajanje operacije ohranjanja mejic. Dostopno na:

https://skp.si/download/navodila_kra_mej_2019_koncna-pdf?ind=60c31c7ce2db1&filename=Navodila_KRA_MEJ_2019_kon%C4%8Dna.pdf&wpdmdl=6232&refresh=63dad96c21fef1675286892.

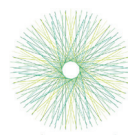
Geodetski
zavod
Celje d.o.o.

Fakulteta za kmetijstvo
in biosistemske vede

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
KMETIJSKO GOZDARSKI ZAVOD
PTUJ

eip-agri
AGRICULTURE & INNOVATION